

Natuur op je geboortegrond

Particulier natuurbeheer in de praktijk

Niet alleen de overheid en de grote terreinbeheerders vormen de EHS, de minister ziet ook een belangrijke rol weggelegd voor particulier natuurbeheer. Maar hoe doe je dat dan, je landbouwgrond omzetten in natuur? Martijn Eggink, voormalig varkenshouder uit Vorden, heeft sinds kort 14 hectare natuur in beheer. Doordat hij van doorzetten weet en niet bang is voor papierwerk, runt hij binnenkort een groepsaccommodatie in een prachtig eigen natuurgebied.

— Marjel Neeffes

Martijn Eggink voelt zich geen boer meer, maar toch ook nog geen natuurbeheerder, ook al heeft hij sinds vorig jaar 14 hectare landbouwgrond omgezet naar natuur. Hij associeert natuur toch meer met bossen als de Hoge Veluwe, en niet zozeer met het landschap op en rond zijn geboortegrond in het Achterhoekse Vorden. Landschapsbeheerder misschien, zo zou hij zichzelf wel willen noemen. Toch is hij strikt genomen wel degelijk natuurbeheerder, en wel van de particuliere soort.

Rare vogel

Toen Eggink in 1997 de ouderlijke boerderij overnam, schakelde hij de varkenshouderij om naar een biologische bedrijfsvoering. De drang om iets voor het landschap te doen leefde toen ook al, en hij hielp dan ook enthousiast mee om het gemeentelijk landschapsbeleidsplan te realiseren. Eggink: “Als ik een stukje grond beschikbaar stelde voor een vleermuizenkelder, kreeg ik in ruil daarvoor gebiedseigen erfbeplanting, laanbomen voor de oprijlaan, een kikkerpoel en een kleine hoogstamboomgaard, tegen een kleine eigen bijdrage. De mensen in de buurt vonden me wel een beetje een rare vogel, ook omdat biologische landbouw toen nog niet zo geaccepteerd was, maar daar heb ik me maar niet te veel van aangetrokken.” Een crisis in de biologische varkenshouderij

dwong hem met zijn varkensbedrijf te stoppen, maar verkoop van het familiebezit was voor hem geen optie.

Een reportage over een Friese boer die zijn grond had omgezet in natuur, zet hem op het spoor van particulier natuurbeheer. Dat lijkt hem wel wat: de grond blijft in eigendom, en mooie natuur om de boerderij maakt de locatie aantrekkelijk voor recreanten. Met eenmalige subsidies voor de waardevermindering van de grond en de inrichting, en een jaarlijkse subsidie voor het beheer levert de grond toch nog iets op. Hij schakelt begin 2004 ecologisch adviesbureau SBNL in, en gaat vol goede moed aan de slag. Aan de eerste voorwaarde, ligging in het zoekgebied voor de Ecologische Hoofdstructuur, blijkt zijn grond in ieder geval te voldoen. SBNL maakt een plan voor de toekomstige inrichting.

Hagedissen en kamsalamanders

Wel rijst al snel een probleem: volgens het provinciaal Gebiedsplan valt een deel van zijn land onder de stapsteen kamsalamander en een ander deel onder de stapsteen hagedis. En beide stukken zijn apart net te klein om voor subsidie in aanmerking te komen. Wel blijkt dat de eisen in beide stapstenen vrijwel gelijk zijn, en dat toevallig net het Gebiedsplan wordt herzien, zodat er gelukkig één stapsteen van gemaakt kan worden, met voldoende omvang.

Volgende stap is dat de gemeente (toen nog Vorden, inmiddels gemeente Bronckhorst) de plannen moet opnemen in het Landschapsbeleidsplan. Nu is de gemeente erg bosrijk, maar net dat gedeelte waar Eggink zit moet juist open blijven. “We moesten rekening houden met zichtlijnen”, vertelt Eggink, “en als we de vereiste percentages struweel en houtwallen iets anders situeerden, was het allemaal mogelijk. Het hielp wel dat de betrokken ambtenaar dezelfde was als waarmee ik indertijd te maken had gehad in verband met die vleermuizenkelder.”

Maar Eggink is nog niet klaar bij de gemeente, want in het bestemmingsplan moet de grond vervolgens een functiewijziging ondergaan van een agrarische functie naar natuur, de zogenaamde ‘artikel 19-procedure’. “Dat kost veel geld, en de hele buurt raakt betrokken. Als ze in de krant zien dat je grond natuurbestemming krijgt, ontstaat er heel wat commotie.” Eggink is namelijk niet de enige die natuur associeert met bos, ook de buurt is bang dat hun open landschap dichtgroeit. Gelukkig lukt het om de omwonenden ervan te overtuigen dat natuur ook een natuurlijk grasland kan zijn. In augustus 2005 is de functieverandering een feit.

Sinterklaas

In de tussentijd loopt er een procedure via de Dienst Regelingen (DR), over de vergoeding van de waardevermindering en de hoogte van de inrichtings- en beheersubsidie. DLG heeft het concept-inrichtingsplan positief beoordeeld, zodat de aanvraag bij DR kan worden ingeleverd. "Het rare was", zo vertelt Eggink, "dat DR vervolgens altijd nogmaals advies vraagt aan DLG, en dat die in tweede instantie minder enthousiast waren over het plan. En dan beginnen de onderhandelingen over wat er vergoed gaat worden en wat niet. Ze spelen niet voor Sinterklaas, en dat is ook wel goed hoor. Maar je moet wel voor jezelf goed bepalen waar je echt een vergoeding voor wilt, en wat je eventueel op wilt geven. In mijn geval krijg ik geen vergoeding voor het afvoeren van het maaisel, omdat DLG er vanuit gaat dat ik dat aan biologische veehouders kan verkopen. Maar bioboeren willen het niet, omdat ze bang zijn dat er jacobskruiskruid in zit. Maar goed, als ik op dit punt met DLG instem, kan ik wel weer een vergoeding krijgen voor een ander essentiële onderdeel, het is toch een beetje geven en nemen." Wat Eggink ook tegenvalt, is het proces rond de waardebepaling van de grond. "DLG had de waarde bepaald, en een half jaar later kwamen ze met de uiteindelijke taxatie, en dat was maar de helft! Uiteindelijk bleek ik om procedurele redenen (ik had voor juli 2004 mijn aanvraag ingediend, dus ik viel nog onder de oude regeling), toch een hoger bedrag te krijgen, gebaseerd op de gemiddelde grondprijs in de gemeente. Maar het blijft wel gek. Ik had de grond al een tijdje laten verschrallen, en het lijkt wel alsof de taxateur dat liet meewegen in zijn taxatie. Dat zou ervoor pleiten om je grond vóór de taxatie nog even om te ploegen, flink te bemesten, glad te strijken en in te zaaien met gras, zodat het er lekker vet uitziet. Maar de natuur zet je daarmee natuurlijk een enorme stap terug. Die taxateur moet daar toch doorheen kunnen kijken, en meenemen wat het gebruiksdoel is."

De papierwinkel is Eggink flink tegengevallen. Al die formulieren, taxaties, fiscale aspecten, daar moet je wel een beetje de lol van inzien. "Ik denk dat dat voor oudere boeren wel een drempel kan zijn. Maar ondanks alle procedures en formulieren zou ik het een ander toch aanraden. Het is een mooie manier om je grond in eigendom te houden, het verbaast me eigenlijk dat niet meer mensen het doen. Het is wel zo dat in mijn geval al het geld van de functieverandering direct naar de bank gaat. Mijn boterham moet komen van de groepsaccommodatie en de stoeterij die we in de stallen willen beginnen."

Steilrandje

Nu alle administratieve rompslomp zo'n beetje achter de rug is, is Eggink met de inrichting begonnen. "Ik laat me vooral leiden door het inrichtingsplan zoals DLG dat heeft goedgekeurd. Er zijn wat delen waar we de bouwvoor hebben afgegraven, en daarmee hebben we ergens anders weer stukken opgehoogd. We hebben inheemse boomsoorten aangeplant en de weides worden 'halfnatuurlijk grasland' en 'droog soortenrijk grasland', met een mooi steilrandje ertussen voor extra overgangen. Voor het monitoren huur ik waarschijnlijk SBNL weer in, maar ik heb zelf ook een paar almanakken aangeschaft, en ben al druk aan het oefenen op de kruiden." ♦

Particulier natuurbeheer en de provincies

De provincies spelen een belangrijke rol bij het realiseren van particulier natuurbeheer. De provincies stellen namelijk de gebiedsplannen vast en in die gebiedsplannen is aangegeven waar particulier natuurbeheer mogelijk is. In het gebiedsplan is niet alleen aangegeven waar natuur door particulieren gerealiseerd kan worden, maar ook welke natuur door particulieren gerealiseerd kan worden. Niet alle provincies hebben dit echter op een gelijke wijze uitgewerkt in hun gebiedsplannen.

Toen de minister besloot dat een groter deel van de EHS door particulier natuurbeheer gerealiseerd moest worden, zijn de provincies aan de slag gegaan om particulier natuurbeheer verder te concretiseren. Niet alle provincies zijn daarmee even ver. Sommige provincies hebben in provinciale strategienota's hun beleid uitgewerkt, andere nog niet. Soms is in detail op kaart aangegeven waar particulier natuurbeheer wel en niet mogelijk is, andere provincies houden dit liever open en willen vooral particulieren zelf de ruimte bieden om met voorstellen te komen. En binnen deze twee uitersten zijn door verschillende provincies nog allerlei tussenvormen uitgewerkt.

Ook voor wat betreft het type natuur dat gerealiseerd moet worden, stellen provincies zich verschillend op. Dit varieert van het op kaart vastleggen wat waar moet komen tot het bieden van keuze uit verschillende pakketten die op een bepaalde hectare gerealiseerd mogen worden.

Provincies zijn zich ervan bewust dat voor vrijwel iedere aanvraag van particulier natuurbeheer maatwerk noodzakelijk is. Maar ook dit vullen de provincies verschillend in. Een aantal provincies heeft zich uitstekend voorbereid op maatwerk en neemt de potentiële particuliere natuurbeheerder als het ware aan de hand en denkt met hem mee in het realiseren van particulier natuurbeheer. Andere provincies verwijzen door of sturen een gebiedsplan toe.

Tabel Taakstelling particulier natuurbeheer per provincie

In hectares per 1 januari 2004. De cijfers zijn inclusief de 'oude taakstelling' van 19.200 ha en inclusief de taakstelling voor particulier natuurbeheer binnen de robuuste verbindingzones. In de tabel is niet aangegeven wat er al aan particulier natuurbeheer is gerealiseerd binnen de provincies.

Groningen:	2.238
Friesland:	4.539
Drenthe:	3.529
Overijssel:	6.063
Gelderland:	5.583
Utrecht:	2.997
Flevoland:	448
Noord-Holland:	3.096
Zuid-Holland:	2.844
Zeeland:	1.293
Noord-Brabant:	5.806
Limburg:	4.005
Nog onverdeeld:	330